

Bendefy István

BENDEFY LÁSZLÓ A MAGYAROK XIV. SZÁZADI KAUKÁZUSI BIRODALMÁRÓL

Kevesen tudják, hogy volt magyar népünknek egy jelentős lélekszámú része, amely a XIV. században önálló magyar államot alkotva élt a Kaukázus északi lejtőjének lábánál.

A kummagyarság a magyar népnek egy olyan töredéke, amely a IX. század végén, vándorlása során elszakadt a honfoglalóktól, és a Kaukázus lejtőjén, a Kuma folyó partján letelepedve attól az időtől kezdve fél évezreden át a mongol birodalom peremén önálló állami életet élt. Ezt a tényt keleti és nyugati történetesek, földrajztudósok számos írása, régészeti leletek sora, a térségben található ősi eredetű helység-nevek támasztják alá. Számos leírás és rajz maradt ránk a területet bejárt utazóktól a fővárosról, Madzsarról, a fejedelmi székvárosról. Az egykori országot régi utazók, történetírók **Kummagyaría** névvel illették. Ez a fejedelmi város az ország központi részén, a Kuma és Bujvola folyók torkolatában épült, írásos adat bizonyítja, hogy a város már a XIII. század közepén állott.

Legmeggyőzőbb bizonyíték a fentiekre XXII. János pápának egy 1329-ben írott bullája, amelyben válaszol Jeretann (Gyeretyán) ázsiai magyar fejedelem kérésére, hogy küldjön püspököt országába. A fejedelem levelét nem ismerjük, de tartalmára következtethetünk a válaszból. Így ír a pápa: *„Mérhetetlenül nagy örömet szerez nekünk az a tudat, hogy Te, Jeretann fiunk, Magyarország katolikus fejedelmeinek, királyainak leszármazottja vagy és hogy te és más keresztények . . . vágyódtok, hogy katolikus tanítók legyenek.”* A pápa teljesítette a kérést, Madzsarnak ettől kezdve voltak püspökei egészen 1377-ig, a mongolok újabb támadásáig. A várost Timurlenk tatárjai pusztították el 1386-ban.

Mindabból, amit az eddigiekben előadtunk, kiviláglik az a kétségtelen tény, hogy Kr. u. 890 és 1386 között három olyan terület volt Európában, ahol magyarok éltek zárt településben. Ezek pedig: a mi hazánk, Magyarország, a Kaukázus északi lejtője alatt elhelyezkedő Kum-magyaría, és a baskir magyarok uralvidéki hazája, ahol Juliánusz barát 1236-ban rájuk talált.

LÁSZLÓ BENDEFY ON THE HUNGARIANS IN THE CAUCASUS IN THE XIV. CENTURY

There are not many who know that there was a significant Hungarian population which was torn off the main nation maybe in the IX.-X. century. They supposedly did not follow the stream of the folk coming into our Carpatian

land but drawing southwards created an independent Hungarian state at the northern feet of Caucasus mountain which existed through several centuries. Numerous evidence can be found for that both in descriptions of historians and geographers, in form of archeological finds, ancient origin names of locations and records of travellers describing the capital city, Madjar, the residence of Princ Jeretann.

One of the most convincing evidences is the letter of Pope John XXII. dated in 1329 answering the request of Jeretann, who requested the Pope to send a bishop to his country to strengthen the faith of the christians living in his country. „You, our kind son, Jeretann, decendent of the christian kings of Hungary”, reads the letter of the Pope.

The city of Madjar was built at the junction of the rivers Kuma and Bujvola. Ibn Batuta, the famous Arabian geographer visited Madjar in 1333 and gave a very detailed, colorful description about the life in the city. After it had been demolished by Timur Lenk in the winter of 1395-96 numerous travellers from as early as the late XVI. century described the ruins of Madjar. Some of them, e.g. Gustav J.Gärber, Russian artillery lieutenant colonel left us drawings about the significant buildings found there supporting the validity of the description of Ibn Batuta. There still must be many secrets to be found under the grass of the Kuma plain waiting to be discovered by experts of archeology and history.

Bendefy László* történeti kutató munkásságának talán egyik legérdekesebb és a szakirodalom által meglehetősen elhanyagolt témája a középkorban, a Kaukázusban élt magyar népcsoport története. Kutatásának eredményeit legrészletesebben „A Magyarság Kaukázusi Óshazája” c. könyvében foglalta össze. Előadásomat erre a munkára alapozva állítottam össze.

Történelmünknek ismert alakja Juliánusz domonkos barát, aki IV. Béla királyunk megbízásából 1235-36-ban nekivágott Ázsia pusztáinak, és ott megtalálta magyar véreinket abban az uralvidéki Magna Hungáriában, amelyet addig a legtöbb nyugati és hazai krónika megemlített ugyan, de csak annyit tudtak róla, hogy valahol a Meotisz ingoványain túl, Európa és Ázsia határán fekszik. Juliánusz jóvoltából a magyarságnak ez a csoportja bekerült a köztudatba, ugyanakkor csak kevesen tudják, hogy volt népünknek egy jelentős lélekszámú része, amely a XIV. században bizonyíthatóan egy önálló magyar fejedelemséget alkotva élt a Kaukázus északi lejtőjének lábánál. A Kuma folyó két oldalán elterülő egykori országot régi utazók, pápai bullák, történetírók, földrajz-tudósok **Kummagyaría** névvel illették, **Madzsar** nevű fővárosa széles körben ismert volt. Bendefy László véleménye szerint a kummagyarság magyar népünknek egy olyan része, amely a IX. század végén, a meotisz-kaspi-kaukázusvidéki óshazában a besenyők támadásakor elszakadt a mi honfoglalóinktól, és attól az időtől kezdve mintegy fél évezreden át önálló életet élt.

A jelen írásban szeretném összefoglalni azokat a bizonyítékokat, amelyek alátámasztják, hogy a honfoglalóktól való elszakadás és Madzsar város pusztulása között eltelt időben **három olyan terület** volt Európában, ahol magyarok éltek zárt településben.

Egyik a mi hazánk, **Magyarország**, amelyet ebben a korban Pannonia, Hungaria Nova, vagy Hungaria Minor néven találunk a krónikairódalomban. (A minor itt „újabb” értelemben szerepel)

Másik a Kaukázus északi lejtője alatt elhelyezkedő **Kummagyaría**, amelynek leggyakoribb, ill. legismertebb elnevezései: Hungaria Vetus, Hungaria Antiqua, Cummageria, Maieria, Mageria.

Harmadikként, tőlünk legtávolabb a baskír magyarok éltek uralvidéki hazájukban. Itt talált rájuk 1236-ban Juliánusz barát. Országukat **Magna Hungaria** néven ismeri a történelem. Ennek további előforduló megnevezései Rubruquis, Piano da Carpino ill. Fr. Johanca nyomán: Pascatir, Bascart ill. Bascardia.

A kaukázusi népek között még pár nemzedékkel ezelőtt is élő volt a hagyomány, hogy a Kaukázus hatalmas hegy-csúcsainak északi lankáitól egészen a Manicsj folyóig terjedő területet, melyet a Kuma folyó szel keresztül, több száz éven át magyar, illetve magyarokkal rokon törzsek népesítették be. Ezt a hagyományt számos írásos bizonyíték támasztja alá. *Chorenei Mózes*, az örmény történetírási atyja, „Arménia Földrajza” c. művében azt közli, hogy abban az időben, vagyis Kr. u. 460 körül Északi Szarmáciában, tehát a Kaukázus északi lábánál a kazárok, hunok, bolgárok, bazilok, abkázok és masszagéták mellett ott laktak a kummagyarok is. Mai tudásunk szerint itt szerepel a magyar népnév legelső ízben, az írott történelemben. *Piano da Carpino*, aki jóval később, 1245-ben IV. Ince pápa megbízásából követségben járt Karakorumban a mongolok nagykanjánál,

Küjük kánnál, „Ystoria Mongolorum” c. nagy történeti művében a tatárok által meghódított népek felsorolásában Cumae, azaz kumaiak néven említi a kumai magyarokat.

Hadd említsek még meg egy Tardy Lajos által ismertetett, a XVI.sz. elejéről származó térképet, amelyen a Fekete Tenger és a Kaspi Tenger között, a „Tartaria Cumaniae” területtől délre eső tartomány a „Georgia seu Hungaria antiqua” nevet viseli. Ez a térkép is bizonyítja, hogy az újkor hajnalán még élt Európa tudós köreiben a magyarság kaukázusi életének tudata.

A magyarok fejedelmi városa az ország központi részén, a Kuma és Bujvola folyók torkolatában épült Magyar, vagy más írásmódban Madzsar volt. A város neve egyértelmű utalás lakóinak nemzetiségére. Első írásos adatunk, amely bizonyítja, hogy a város már a XIII. század közepén állott, *Abulghazi Bahadur* kánnak a XVII. század elején készült, „A tatárok története” c. munkájában tűnik fel. A mű az 1266-1272 között uralkodott *Mengu Timur* kánról szólva a következőket közli: „*Ugyancsak Bahatur kánnak, Sejbán kán egyik fiának adományozta az Ak-orda nevű tartományt, míg Kaffa, Krím és Madzsar nevű városokat Oran Timurnak, Tukáj Timur egyik fiának.*” Ezek szerint tehát Magyar városa 1270 táján, *Mengu Timur* uralkodásakor már föltétlenül állott. Ez a hely, mely igen kiváló kereskedelmi, közlekedési csomópont, hol a Fekete tenger kikötőitől a Kaspi tengerig vezető útvonalak keresztezik egymást, nagyon is megfelelő arra, hogy ott egy központi szerepre alkalmas város létesüljön.

Az egyik legnevesebb arab földrajzi író, *Abu-l'-fida*, aki Geográfijának írását 1321-ben fejezte be, Madzsart már ugyancsak városként írja le, amennyiben ezt mondja róla: „*Ehhez a vidékhez tartozik Kumadzsar is, a tatárok Borka nevű országában, amely körülbelül középpütt fekszik a Vaskapu (Derbend) és Azak között és tőle Babel-Hadidi (= Vaskapu, Derbend) valamennyire délkeletre esik, míg nyugatra tőle Azak van.*” A Vaskapu elnevezést könnyen azonosíthatjuk a mai Derbenddel, mivel ez nevének megfelelően egy tengerparti sziklaszoros, Azak pedig az északnyugatra fekvő Azov Fekete-tengeri kikötővárossal azonos. A magyarok egykori ott-éltéről még ma is számos régészeti lelet, valamint helynév tanúskodik, mint pl. az egykori főváros közelében lévő „Burgun Madžari”, vagy a kuma alsó folyásánál fekvő Mozsarszk városa és még több tucat helység neve a környéken.

A XIV. század elejétől már közvetlen írásos bizonyítékkal is rendelkezünk a fejedelemség létéről. Ez XXII. János pápának egy 1329-ben kelt bullája, amelyben a pápa válaszol Jeretann (Gyeretyán) nevű ázsiai magyar fejedelem kérésére. A fejedelem levelét nem ismerjük, de tartalmára nem nehéz következtetnünk a válaszból. Így ír a pápa:

„*Kedvelt gyermekeinknek, Jeretannak, és minden keresztény magyarnak, malkaitának, és alánnak üdvözlét!*”

Igen nagy és természetes örömet okozott nekünk az, hogy a legfelségesebb Égi Magvető . . . titeket, kiket . . . megismertett az evangéliumi tanítással és az apostoli igazsággal a keleti világrészen azok között, akik még nem fogadták el a kereszténység gyögyelmét, összegyűjtött.

„*Ezen felül mérhetetlenül nagy örömet szerez nekünk az a tudat, hogy Te, Jeretann fiunk, Magyarországot katolikus fejedelmeinek, királyainak leszármazott-*

ja vagy és hogy te és más keresztények . . . vágyódtok, hogy katolikus tanítók legyen, aki . . . a katolikus hitre oktasson . . . benneteket. Eppen ezért . . . kértétek tőlünk, hogy valakit, aki . . . nyelvi szempontból alkalmas és mint példakép rendkívüli, katolikus előjáróul (püspökül) méltóztassunk küldeni azokra a tájakra, hogy ugyancsak a katolikus hitben helyesen oktasson benneteket. . . gondoskodtunk, hogy . . . kijelöljük azokra a tájakra . . . testvérünket, Tamás szamarkandi püspököt, akit ti ismertek.

Bár Jeretann levelét nem ismerjük, az idézett utolsó félmondatból: „akit ti ismertek”, világosan következik, hogy Tamás testvér már járt a fejedelem udvarában és biztosra vehet-jük, hogy Jeretann levelét is ő hozta el a pápának. A pápa nagyon kedvezően fogadta a kérelmet, és kedvező döntésével egy több évtizedre kiterjedő folyamatot indított el. Mint már érintettük, Madzsar városa olyan közlekedési csomóponton feküdt, ahonnan minden irányba könnyű és gyors összeköttetést lehetett biztosítani akár az északi tatár síkságok, akár a kaukázusi és kaspimelléki hegyes-dombos vidékek felé. XII. János bizonyára felismerte a város fekvésének előnyeit és arra gondolhatott, hogy ha Madzsarban sikerülhet katolikus püspökség szervezése, akkor könnyebbé válhat a környező vidékeken további hittérítői gócpontok, további püspökségek szervezése. Az itteni püspökség alapítását tehát a pápa első lépésnek tekinthette Kaukázia térítésének megvalósításához. Ennek a célkitűzésnek a végrehajtása nem volt könnyű feladat, ha figyelembe vesszük, hogy a keleti hittérítők leveleikben folytonosan azt kérik a pápától, hogy küldjenek nekik minél több fiatal erőt a meglévők kiegészítésére, a soraikban dülő betegségek, valamint a vértanúságok okozta hiányok pótlására.

Ismerkedjünk meg röviden Tamás testvér életpályájával. Mancasole Tamás a XIII. sz. végén született Piacenzában és a századforduló táján léphetett be a Domonkos rendbe. Ezidőben Bologna és Páris egyetemén a keletre készülő hittérítők fölkészítésére több keleti nyelvet is tanítottak. A tanárok maguk is kelet országait már megjárta misszionáriusok voltak, akik a nyelvi ismeretek mellett a hittérítői élet gyakorlatával is megismertették növendékeiket. Valószínű, hogy Tamás testvér a bolognai egyetem hallgatója volt, mert a párisi Universitas hallgatóinak névsorában nem találkozunk a nevével. Emellett nagy valószínűséggel eltöltött valamennyi időt az Örményországban működő, XXII. János pápa által alapított nagyhírű hittudományi főiskolán is, amelynek a vezetése a domonkosok kezében volt.

Az egyháztudománnyal és nyelvismeretekkel fölverteztett Mancasole Tamás keleti hittérítő útja során eljutott Turkesztánba, ahol a trónon éppen olyan kán ült, akinek a kereszténység iránti hajlandósága túlhaladta a megszokott mértéket. Ilku Khataj kán (a bullák többnyire Elchigadan néven említik) ő maga is keresztény lett és 1328-ban elhatározta, hogy követséget küld XXII. János pápához. A követség vezetését két domonkosra bízta, ezek egyike Mancasole Tamás volt. A kán a pápától áldását és a keresztény hit megismertetését kérte.

A követek 1329 nyarán érkeztek Avignonba, amikor a pápa éppen a távolkeleti hittérítés előmozdításán fáradozott. János pápa 1329 augusztus 19-én hat domonkos hittérítőt nevezett ki püspökké keleti helységekbe, köztük Tamás testvért Szamarkand püspökévé és egyúttal többek között a Madzsar-i egyház felügye-

letével is: „...*Venerabilem fratrem nostrum Thomam Semiscatensem Episcopum, vobis notum, ad partes ipsas cum nostre benedictionis gratis providimus destinandum.*” Az újonnan kinevezett püspökökkel együtt Mancasole Tamás a következő év áprilisában kelt útra, hogy fölkeresse Gyeretyán fejedelmet és segítségével meg-szervezze a püspökséget, majd Szamarkandban átadja Ilkhi Khataj kánnak a pápa „*Pastoralis officii*” c. bulláját: „*Magnifico viro Elchigadan imperatori Tartarorum in Corossan et Turquestan ac Industan*”, melyben felel a kán üzenetére. Még egy, „*Gratias agimus*” kezdetű bullát is bocsátott ki a pápa és ebben Kipcsak és Csagatáj tartományai keresztényeinek jóindulatába ajánlotta a frissen kinevezett püspököt.

A Jeretann fejedelem keresztény egyháza megszervezésének végeztével Tamás távozott Szamarkandba és – néhány éves avignoni tartózkodást kivéve - 1351-re tehető haláláig Szamar-kandi székhelyén működött, ahonnan madzsari püspöki adminisztrátori feladatait is elláthatta, míg a madzsari püspöki szék betöltetlen volt. A tényleges madzsari püspökök sorát – mai ismereteink szerint – egy Fr. Nicolaus nevű ferencrendi püspök nyitotta meg 1350-1360 táján. Az ő személyéről csupán Fr. Johannes Speculinak, Madzsar második tényleges püspökének az V. Orbán pápa által kiadott kinevezési okmányából van tudomásunk: „*Urbanus V. fr. Joannem Speculi Ord. Min. ecclesiae Mayeriensi praeficit in episcopum per obitum quondam Nicolai Mayeriensi episcopi qui extra Romanam curiam diem clausit extremum.*”. Nagyon érdekes az a bulla, amelyet V. Orbán Fr. Joannes kinevezésével egy napon bocsátott ki „*Krisztusban igen kedves fiának, Kázmérnak, Lengyelország dicső királyának*” címezve. A bulla rövid bevezetés után majdnem teljes egészében közli Johannes Speculi kinevezési okmányának szövegét, majd így folytatja: „...királyi Főméltóságodat nyomatékosan kérjük, hogy minekutána e választott püspök s a fentemlített madzsari egyház az Apostoli Szék iránt és irántam való tisztelő ragaszko-dásodért gondjaidba vannak ajánlva, őket kegyes jóakarattal ne szűnj meg támogatni ...”. A bulla szövege azt sugallja, hogy azt egy Kázmér királytól érkezett, Johannes Speculi szemé-lyét támogató üzenet előzte meg. Fölmerül a kérdés, mi köze lehetett Kázmér királynak a madzsari egyházhoz és Johannes Speculi személyéhez, mikor mind ő, mind a pápa tisztában lehetett azzal, hogy az időben a Kuma folyó partján fekvő Madzsar város a jelzett időben (1363) a Kipcsaki Arany Horda birodalmába tartozott, tehát Kázmérnak ott közvetlen befolyása nem lehetett. Azt a legvalószínűbb magyarázatot fogadhatjuk el helyesnek, hogy Johannes Speculi lengyel származású lehetett, aki tagja volt a Madzsari káptalannak és azért, hogy Miklós püspök halálakor az utódlásban kedvező helyzetbe kerüljön, igénybe vette szülőhazája királyának közbenjárását. Fr. Nicolaus I. püspöksége idején Madzsarban az egyházközség virágzott, számos felszentelt pap és hittérítő szerzetes tartózkodott a városban. Ferences zárdajegyzékekből ismert, hogy Madzsar városában ezidőben két ferencrendi konvent működött és bizonyosra vehetjük, hogy a domonkosoknak is volt legalább egy zárdájuk. Így nem valószínű, hogy a pápa kívülről választott személyt helyezett volna a püspöki székbe. A pápa a kinevezéssel egy-idejűleg a madzsari egyház káptalanjához is intézett egy bullát intve annak tagjait, hogy Johannes választott püspököt, mint atyjukat fogadják örömmel, tanusítsanak

íranta engedelmisséget. Hasonló szövegű levelet intézett a pápa ugyanakkor a madzsari egyház papságához, valamint Madzsar város és az egyházmegye népéhez.

Nagy Kázmér már ifjú kora óta jó viszonyban volt a magyar királyokkal; mint trón-örökös megfordult Róbert Károly udvarában, a későbbiekben Nagy Lajos királlyal tartott fenn szoros baráti kapcsolatokat. Ha tehát Kázmérnak tudomása volt a kumavidéki madzsarokról, Nagy Lajosnak is nagy valószínűséggel tudnia kellett róluk. Joggal kérdezhetjük, hogy Nagy Lajos miért nem keresett lehetőséget arra, hogy Madzsar fejedelmével érintkezésbe lépjen? Magyarország ekkor a Kárpátok vonalán közvetlenül határos volt az Arany Horda területével, Nagy Lajos maga pedig nem egyszer hadat viselt a magyar határokat veszélyeztető tatár hordák ellen. Ilyen körülmények között nem csodálhatjuk, hogy – még, ha megkísérelte is – nem sikerült közelebbi kapcsolatot fölvennie távoli testvérnépünkkel.

Johannes Speculi püspök haláláról ismét csak utódjának, Fr. Nicolaus Ziegenbock de Nuemburg, egy a csehországi Nimburg városából származó, német eredetű domonkos szerzetes-nek a kinevezési okmányából értesülhetünk. Az okmány őt, aki „*a Hitszónokok rendjének tag-ja, a szerzetesség tüzétől hevülő, a tudományokban járatos, szép életű és erkölcsű, a lelkiekben gondos, a múlt dolgokban körültekintő és különféle erényeknek sok más érdemeivel ékes*” egyénnek mutatja be. Hasonló tartalmú iratot kapott egyidejűleg a madzsari egyház káptalanja, egy következő bullában pedig ez alkalommal is az új püspök iránti tiszteletre és engedelmisségre inti a pápa a madzsari egyház és az egyházmegye papságát. Ugyanez a tartalma egy, a Madzsar város és egyházmegye népeihez intézett bullának is. Végül egy utolsó, egyidőben kelt bullában a matrikai érseket hívja fel a pápa, hogy az új madzsari püspököt tekintélyének egész súlyával támogassa munkájában. Nicolaus püspök 1366-ban hagyta el Európát, ill. vette át elődje örökét.

Meg kell még említenünk egy Avignonban 1372-ben kelt iratot, amely szerint „...*Nicolaus madzsari püspök úr azon pénzüsszegek vonatkozásában, amelyeket ... fizetni köteles, a maga részéről jelenlétünkben kijelentette, hogy azokat a legközelebbi Mindenszentek ünnepéig eljuttatja ...*”. Egy másik, ugyancsak pénzügyekre vonatkozó kincstári feljegyzésben ezt olvassuk:

„*Nicolaus madzsari püspök úr Tatárországban ... prokurátorának, Henricus delcei plébános úrnak kezén keresztül 1374 febr. 21-én bizonyos összegeket befizetett az Avignoni kincstárba ...*”.

V. Orbán pápa utóda, IX. Gergely 1377-ben, amikor a pápai udvart véglegesen visszaköltöztette Rómába Nicolaus püspököt Lübeckbe helyezte át és – mint később látni fogjuk - ezután már több püspököt nem nevezett ki Madzsarba.

Hazai történetírásunk a kaukázusi magyarságra vonatkozóan mindössze XII. János pápa Jeretannhoz intézett bulláját ismeri. Mint láttuk, a pápa intézkedése nyomán az addig is arányaiban jelentősen keresztény Madzsarban püspökség alakult, négy püspökét név szerint ismerjük és nem egy, hanem tucatnyi bulla tanúsítja Róma kapcsolatát a területtel. A madzsari püspökökhöz intézett, ill. velük kapcsolatos bemutatott bullákból, valamint az Apostoli Kamara (kincstár)

adó feljegyzéseiből kitűnik, hogy a pápai udvar nagyon tisztában volt azzal, hogy Madzsar Tatár-országban van és ott is a Kaukázus vidékéhez tartozik.

Az írásos emlékek után lássunk bizonyítékokat Madzsar város létezéséről. A város alapításáról nem tudunk biztosat. A már említett *Abulghazi Bahadur* kán művéből tudjuk, hogy Madzsar városának 1270-ben már állnia kellett. Ugyanakkor nem zárhatjuk ki, hogy az 1222 évi hadjárat során Szübötej seregei áthaladtak rajta és akkor alapos pusztítást is végezhetek, amit lakóinak újjá kellett építeniök. Minden esetre valamilyen épített előzmény nélkül Madzsar nem érhetett volna el 1333-ra olyan virágzó állapotot, mint amit a neves arab geográfus, *Ibn Batuta* leírásából megismerhetünk, aki abban az évben utazott át a városon.

Milyennek látta *Ibn Batuta* Madzsar városát?

„... útnak indultam Madzsar felé. Ez jelentős és egyik legszebb város, a türkökhöz tartozik. Nagy folyó mellett fekszik. Kertek találhatók ott és gyümölcs bőségesen. Mi itt a kegyes és alázatos sejk, a tiszteletreméltó Mohammed al-Bathaihi házában laktunk. Az ő kolostorában körülbelül 70 arab, perzsa, török és görög szerzetes volt, nősek és nőtlenségi fogadalmat tartók is. Életüket alamsznából tartották fenn. Ennek az országnak a lakosai nagyon jó véleménnyel vannak a szerzetesekről és minden éjjel lovakat, marhákat és birkákat vezetnek a remetelakba.”

Tanuja voltam ebben az országban olyan figyelemre méltó dolognak, azaz jelenségnek, amelyet az asszonyok élveznek a türköknél; őket csakugyan egy ranggal magasabbra tartják, mint a férfiakat. Ami az emírek feleségeit illeti, első alkalommal akkor láttam egyet, amikor kimentem Kirámból. Észrevettem akkor a hercegnőt, Szaltija emir feleségét a kocsiában. Az egész kocsit drága kék posztó takarta, az ablakok és a kocsi ajtaja nyitva volt. A hercegnő előtt négy fiatal leány ült. Gyönyörű szépek és öltözékük csodálatos. Mögöttük több másik kocsi jött, ezekben szolgálatot teljesítő fiatal lányok voltak. Amikor ő közeledett ahhoz a helyhez, ahol az emir volt, kiszállt a kocsiból. Körülbelül harminc fiatal leány szintén kiszállt, hogy a ruhája szár-nyát emeljék. Öltözete tele volt gomblyukakkal, minden fiatal leány tartott belőlük egyet-egyet, a ruha szárnyait is minden oldalról emelték és így a hercegnő méltóságát teljesen lépkedett. Ami-kor odaérkezett az emir elé, az felemelkedett előtte, üdvözölte és oldalára ültette, a fiatal lányok pedig körülfogták úrnőjüket. Kumisz tömlőket hoztak. A hercegnő öntött abból egy serlegbe, térd-re ereszkedett az emir előtt és átnyújtotta neki. Amikor az ivott, a nő inni adott sógorának, majd az emir adott inni a hercegnőnek. Felszolgálták az ételeket. A hercegnő az emirrel evett, ez ajándékozott neki egy ruhát, mikor a nő visszatért. Ilyen módon viselkednek az emírek feleségeikkel.

Látni lehetett ennek a nőnek az alakját, mert a türkök asszonyai nincsenek lefátyolozva. Egy másik nő szolgálótól kísérve a vásárra juhokat és tejet hozott, s ezeket az embereknek illatszerekért adta el. Ami a kereskedőket és a kisárusokat illeti, ezeket is láttam. Az asszonyt gyakran férje kíséri, akit - ha bárki látná is - szolgálói egyikének tartaná. Nincs más ruhája, mint egy birkabőrprém és a fején magas kalapot hord, ami illik ehhez a ruhához és amelyet alkulának neveznek.

Készülődünk elutazni Madzsar városából, hogy a szultán tábora felé irányozzunk. Ez négy napi járásra van egy *Bisdagh* (Óthegy) nevű helyen. Ebben az

Óthegyben van egy meleg-vízű forrás, s abban a türkök mosakodnak, mert azt tartják, hogy ha ott valaki megfürdik, biztonságban van a betegségek támadásától.

Időközben megérkezett a szultáni udvar, ezt a türkök ordunak nevezik. Láttunk egy városnyi tömeget, amely lakósaival együtt költözködött, magukkal vitték a mecseteket és a boltokat is, és konyhák füstje emelkedett a levegőbe, mert a türkök ételeiket utazás közben is megfőzik. Lóvonta kocsik szállítják ezt a népet és mihelyt megérkeztek a táborhelyre, leszedték a sátrakat, amelyek a kocsikon voltak, és felállították a földön, mert azok nagyon könnyűek. Ugyanazokat használják a mecsetek és a boltok részére is.

Vajon kik voltak Madzsar lakói? Az ország, de főképp a főváros népessége nem volt egységesen magyar. Gondoljunk csak a pápa levelének beköszöntőjére: „minden keresztény magyarnak, malkaitának és alánnak üdvözlés!” Nagyon sok arab élt a városban, *Ibn Batuta* is egy arab sejknel talál szállást. A sejk kolostorában arab, perzsa, török és görög szerzetesek éltek. Különösen a bazár lehetett nagy nemzetközi találkozóhely, *Ibn Batuta* látott ennek a városnak a bazárjában egy zsidót, aki üdvözölte és arabul beszélt hozzá. Kérdezősködött tőle, érintve az országát is, mire elmondta, hogy spanyol eredetű. *Karamzin* orosz történetész történeti művében arról olvasunk, hogy 1318-ban, amikor a szerencsétlen *Jaroslavics Mihály* nagyherceget a Kaukázus közelében megölték és holttestét Madzsarba küldték, a kereskedők közül sokan, akik *Mihályt* személyesen ismerték, drága szemfedőkkel kívánták betéríteni és a temp-lomba kitenni. Történetünk idején tehát Madzsarban orosz kereskedők is laktak, sőt templomuk is volt. Vallását mindenki szabadon gyakorolhatta, Madzsarban a mongol helytartók védőszárnya alatt az iszlám is otthonra lelt. *Gyertyán* fejedelem idejében még semmi esetre sem lehettek a mohamedán vallásuk többségben, de a hittérítés a muzulmánok részéről is erősen folyt. A moha-medánok lassan olyan túlsúlyba jutottak, hogy a helyzet kedvezőtlen alakulása miatt, mikor a pápa *Nicolaus* püspököt 1377-ben Lübeck-be helyezte át, utódot már nem nevezett ki Madzsarba.

Mint már láttuk, a kumamenti magyarság eleinte békés életét 1222-ben a tatárok hadjárata zavarta meg. Ögödej nagykan megparancsolta Szübötej vezérnek, hogy hódítsa meg a tizenegy nemzetséget, mégpedig a kanglikat, a kúnokat, az ogúzokat, az oroszokat, a magyarokat, az alánokat, a jászokat, a cserkeszeket, a cseremiszeket, a bolgárokat és az alemannokat, keljen át az Ural és a Volga folyókon és vonuljon egyenesen *Vladimir* és *Cserdin* városa ellen.”

A hadjárat győztesen haladt előre és a mongolok a meghódított népeket szokás szerint besorozták saját seregükbe. Kumamenti eleink ugyanígy 1223-ban „szövetségeseivé” váltak a nagy mongol birodalomnak és - közelebből - az *Arany Horda*, azaz a kipcsaki kánság közvetlen hatalma alá kerültek. „Szövetségesei” mivoltukat tehát inkább mondhatjuk megszállásnak, mint önkéntes politikai döntésnek.

Vessünk most egy rövid pillantást a tatárok északi frontjára, ahol baskir-magyar véreink éltek uralvidéki hazájukban. *Juliánusz* barát jó tíz évvel Szübötej seregének elindulása után, 1236 tavaszán érkezett meg a baskir-magyarok országába. Hazatérte után tapasztalatairól így számolt be: „(A magyarok) lóban, fegyver-

ben bővelkednek, a hadakozásokban nagyon vitézek. A tatár nemzet szomszédos velük. Mikor ezek a tatárok hadakoztak velük, nem tudták leverni őket az ütközetben, sőt az első csatában a magyarok verték meg azokat. Ezért is szövetséges társaikká választották őket és így egyesülve tizenöt országot egészen elpusztítottak.” A baskir-magyarokat tehát tizenkét évig nem sikerült a tatároknak leigáznuk.

A kumai magyarok, úgy tűnik, a harci események elmúltával jól alkalmazkodtak az új helyzethez, a magyar fejedelem a mellé ültetett tatár helytartó szultánnal egyetértésben ura volt az országnak. A XIV. század elejére Madzsar városa is fölvirágozott és tovább élte mindennapi életét. Sajnos, az évszázad vége felé a kipszaki birodalom akkori kánja, Toktamis bízva a mongol nagykán, Timurlenk jóindulatában, egy szerencsés, Oroszország ellen folytatott hadjárata sikerén elbizakodva 1387-ben elpártolt Timur-tól, sőt haddal ellene fordulva Azerbejdzsánra támadt. Timurlenk ezt nem hagyta válasz nélkül és végül több hullámban végrehajtott hadjáratában Toktamist szövetségeseivel, köztük a kumai magyarokkal együtt legyőzte és 1396-ban parancsot adott Madzsar város lerombolására.

Bár a romboláskor szokás szerint a mohamedánok házait megkímélték, a felperzselt várost megmaradt lakói is elhagyták, a pezsgő élet megszűnt, nem szóltak további híradások. A következő évszázadokban a városban részben véletlenül, részben tudatosan megforduló utazók egyre kevesebb és kevesebb nyomát találták az egykori virágzó nagyvárosnak, de beszámoló-ik egybehangozóan megerősítik annak hajdani létezését, sőt romjaiban is megmutatkozó pompáját. Közel 200 év telt el a város lerombolása, lakóinak lemészárlása, vagy elmenekülése óta, amikor a véletlen elsőként odavezetett valakit, aki megfigyeléseit meg is örökölte. II. Zsigmond Ágost lengyel király 1569-ben elküldte egyik legkiválóbb diplomatáját, Andrzej Taranowskit azzal a különleges megbizatással, hogy segítse a törököket, akik az oroszoktól szerették volna meg-szerezni Asztrahányt. A város balsikerű ostroma után hazatérőben a diplomata útja a valamikori Kummagarián, Madzsar városán keresztül vezetett. Naplója szerint Október 7-én a magyar sírhalmok közelében vertek éjszakai tábor. Átvonulásuk során minden nap láttak falakat, az egykori madzsari templomok romjait. Látták, hogy a magyar mezőség sírhalmai gazdagok régi emlékekben, hatalmas kővekből épített falakban, melyeket a moha teljesen benőtt. Tizennégy napig tartott, míg keresztül vonultak a magyar mezőkön. Taranowski a helyi tatár lakosságtól hallottakra támaszkodva Madzsar várost eredeti magyar településnek tartja.

Újabb 140 esztendő telt el, mire a francia De la Motraye 1712-ben fölkereste a romokat. Ő nem csak útba ejtette Madzsar romjait, hanem kutatott is a romok között és az érdekesebb leletekről rajzokat is készített. Útleírása 1727-ben Hágában jelent meg. Még meg sem jelent ez a beszámoló, amikor újabb utazó, ezúttal egy hazánkfia, Hatvani Turkolly Sámuel, koráb-ban Rákóczi fejedelem vitéze, majd Nagy Péter cár katonája fordult meg Madzsar városában. Nem sokkal ezután, 1728-ban Gärber János Gusztávot, az orosz hadsereg pattantyús alezredesét különleges megbizatással Perzsiába küldték, aki azután a háborúskodás végeztével az egész Kaukázust beutazta, térképezte és leírást készített a területről, többek között Madzsar városáról. Mindnyájan egybehangozóan állítják, hogy

az itt található romok az egykori pompás, nagy város-nak beszédes tanúi, de az idő előrehaladtával az értékebb darabok, mázas téglák, szobrász faragványok eltűnedeznek, egyre kevesebb az, ami még értékelhető és egyre rosszabb állapotban van.

Német utazók következtek a sorban. 1772 őszén S.G. Gmelin, majd egy esztendővel utána, 1773 nyarán Güldenstädt kereste fel Madzsar romjait. Helyszíni tanulmányai kiegészítik elődje alapos kutatásainak eredményeit. Tíz év sem telt el, amikor 1780-ban egy Pallas nevű, ugyancsak német utazó járt a rommezőn és arról adott hírt, hogy már csak mintegy 32 épület áll jobb-rosszabb karban. Újabb hét év múlva mindössze négy kápolna-féle épület maradványát sikerült fellelnie. Minden egyéb rendkívüli mértékben elpusztult. Pallas azt a négy épületet, melyet még ott talált, gondosan lerajzoltatta és körülményesen leírta. Gmelin és Güldenstädt műveit is ő rendezte sajtó alá, így neki rendelkezésére állott minden vonatkozó anyag és azt saját tapasztalataival még ki is egészíthette.

Ismét eltelt húsz esztendő, 1808-ban Klaproth orosz akadémikus kelt útra, hogy megláto-gassa Madzsar romjait. Alaposan körbejárta a romterületet, egy sírkamrát, amelyben egy középen elhelyezkedő emelvényen a koporsóban még a halott csontjai is benne voltak, részletesen leírt, a többi romot is fölvételezte. Igazolta, hogy Gmelin és Güldenstädt leírásai hívek és megnyugtató mértékben megállják helyüket, a maradványok egyértelműen egykori városra utalnak.

Az utolsó, akit meg kívánok említeni a Madzsar romjait fölkereső személyek sorában Köppen orosz birodalmi, akadémiai tanácsos. Ő 1829 nyarán látogatta meg a romokat. Kiadatlan naplójából megtudjuk, hogy addigra örmény lakói új nevet adtak a településnek, Szventa Kresztának - szentkeresztnek - nevezve el. Naplója szemléletesen érzékelteti a pusztulás fel-tartóztathatatlan folyamatát: „A Kuma balpartján találtam még olyan gödröket és ásott mélye-déseket - írja - amelyek egykori lakóházakra vallanak. Ezek voltak tehát az orosz krónikában az 1318. évnél említett, régi Madzsar végső nyomai, ahonét Pallas még néhány maradvány rajzát is adhatta. Azokat az épületeket, amelyeket Pallas még látott, később széthányták és a kőveket más épületekhez használták fel, ezért semmi sem látszik a régibb korból a föld színén. ... Állítják, hogy a Kuma mentén több faluban a házak falában látható mázas téglákat mind Madzsariból vitték el.”

A hajdan virágzó Madzsar városának maradványait felkereső utazóknak ezek a beszámolóik megerősítik a számos letagadhatatlan bizonyítékot arra vonatkozóan, hogy az adott konkrét földrajzi helyen, a Kuma és Bujvola folyók torkolatánál létezett egy jelentős lélekszámú város, amelyet Madzsarnak neveztek és az sem kétséges, hogy a várost és körülötte az országot nemzetünk egy leszakadt töredéke lakta. Véleményem szerint itt volna az ideje, hogy a kaukázusi magyarság története elfoglalja méltó helyét a magyar történetírásban. Emellett bizonyosra vehető, hogy az alapos emberi és természeti pusztítások ellenére az eddig feltárt emlékeken felül az azóta füvel benőtt város területe még számos értékes titkot rejt, aminek a feltárása hivatott szakembereinknek még csodálatos feladatokat kínál.

Irodalom:

Bendefy László: A magyarság kaukázusi őshazája. Gyeretyán országa. Cserépfalvi, Budapest, 1942, bőséges irodalomjegyzékkal.

Tardy Lajos: Régi hírünk a világban. Gondolat, Budapest, 1979.

Rumi Tamás, MBA

Szkíta világmodell - a kelermeszi szkíta korong

Előadáshoz kapcsolódó publikációk:

Rumi Tamás: **Két kör – napjelképek rendszere, naprendszer jelképek** (Imagent Kft. 2007, ISBN 978-963-06-2330-8, p186-191)

Rumi Tamás: **Körök és korok – világmodellek** (Imagent Kft. 2008, ISBN 978-963-06-4451-8)

A szkítáknak is volt modelljük az égről, amely sértetlenül, tökéletes állapotban maradt ránk. Ez a lelet Kelermeszből származik, készítésének ideje i.e. 6-7. századra tehető. Jelenleg az Ermitázsban látható ez a 17 cm átmérőjű, kör alakú ötvöztárgy, melynek egyik oldala polírozott tükör. Ez a tárgy egyszerű mérésekkel igazolhatóan mutatja a Kepler I. törvényének megfelelő tudás meglétét. Továbbá az égi pálya (napfordulás) nagytengelye és a rá merőleges (napéjegylenlőségi) kistengelye is leolvasható. Az aranyszínű ezüsstárgy tehát egy meglepően modern szerkesztésű ekliptika-korong ábrázolás. Az ekliptika korongjának másik oldala egy tükör, melynek funkciója utal az alkalmazott matematikai háttérre. A tükör hátoldala tehát a fényt adó Napot és annak az ellipszis középpontjára vetített tükörképét, a második Napot is tartalmazza. Mint modell kiválóan alkalmas az ekliptika égi korongjának bemutatására, a tükör segítségével el lehet magyarázni a kettős (duális) Nap szerkezetét, valamint bizonyítható, miért van két Napunk. Ezért vélhetően nemcsak "fésülködő-tükörről" van szó, hanem tudományos segédeszközzel. A bemutatott matematikai hátteret kiegészíti az ötvöztárgyon lévő alakok évkörön leolvasható szerepe. A szerző által felismert méretarányos „két kör” koncepciója felfedezhető más műalkotásokon, így a magyar Szent Koronán is, amely közvetlen kapcsolatot teremt a szkíta és a magyar világgépzetek között, ugyanakkor tökéletesen azonosítható a modern tudományos világgéppel is.

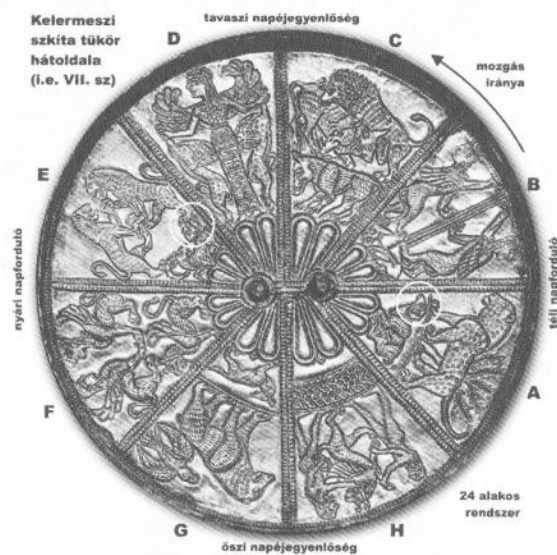
Schythian Cosmos Model – Schythian Disc from Kelermes

The Scythians also had an actual model about the cosmos, which has been kept to us in perfect condition. This artifact originates from Kelermes, dated back to 6th -7th century. Presently it is exhibited in Ermitage. The round shaped disc's diameter is 17 cm, used as polished mirror on one side. This disc has simple measures which apparently provides a proof for knowledge referred today as Kepler's first law. Furthermore the celestial axes (equinox and solstice) can be identified on the disc. The gold colored silver disc has a surprisingly modern

design which depicts the celestial circle of the ecliptic plane. The other side of this disc is a mirror, which function's reveals the applied mathematical background. The mirror's back side represent the source of light, the Sun and its counterpart, the second Sun which is mirrored through the center of the ellipse. This model is perfectly eligible to demonstrate the disc of ecliptic, the twin (dual) Sun's structure can be explained as well – in this way we can understand why we have two Suns. Consequently the disc is not only a simple mirror but a scientific tool. The role of the characters can be easily identified along the year-cycle by integrating the mathematical background. The proportional „Two Circles” concept recognized by the author can be discovered for example on the Hungarian Holy Crown among many artwork from different part of the world. This concept confirms direct connection between the Schytian and the Hungarian idea about the cosmos, at the same time this idea is perfectly identical to the modern scientific world concept.

Korong bemutatása

A Szkítáknak is volt égi modelljük, amely sértetlenül, tökéletes állapotban ránk maradt. Ez a lelet Kelermeszből származik, készítésének ideje i.e. 6-7. századra tehető. Jelenleg az Ermitázsban látható az a 17 cm átmérőjű, kör alakú ötvöstárgy, amely minden kétséget kizáróan mutatja a Kepler I. törvényének megfelelő tudás ismeretét. (1. ábra)

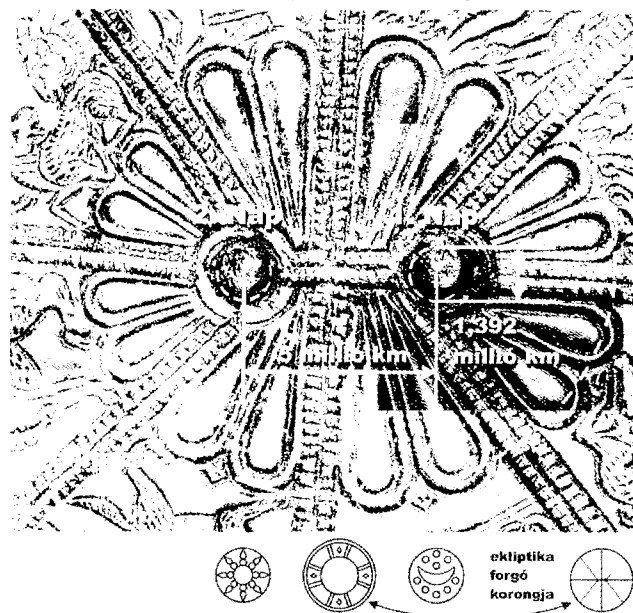

1. ábra: a korong mint az ég modellje

Égi méretek

A kör közepén kettő darab határozottan lemérhető kidudoródó „szegecsfej” található, amelynek átmérője és a távolságuk pontosan megfelelnek a valóságos méreteknek: a Nap átmérője 1,392 millió km, a két gyűjtőpont távolsága 5 millió km. Továbbá az égi pálya nagytengelye és a rá merőleges kistengelye is leolvasható. A kört felosztó másik 4 vonal nem a kör középpontjából, hanem a két Napból indulnak ki, így más minőségű, rendű irányultságot jelez, amely élesen elválík az ellipszis tengelyeitől. Az aranszínű tárgy tehát egy ősi és ugyanakkor meglepően modern szerkesztésű ekliptika-korong ábrázolás. (2. ábra)

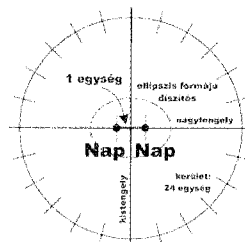
Kelermeszi szkíta arany tükör méretarányos két köre

2. ábra: a két Nap ábrázolás, a Nap és két gyújtópont távolságok feltüntetésével. Ugyanezek az arányok jelennek meg a Szent Korona Pantokrátorképének Nap és Hold jelképénél is.

Geometriai elemzés

Az ellipszis forma is megjelenik, a középső cseppformák egyfajta ellipszis alakú kettős virágot rajzolnak ki. Még mindig csak a külső körrel és a belső köröknél maradván, az alábbiakban kétféle módon is beláthatjuk, hogy az ekliptikát 24 részre (is) felosztották. Az aranytárgy külső körének kerülete 24 egységnyi, ha a két középpont közötti szakasz az egység! Visszafelé fordítva a dolgot: ha a kör kerületét 24 részre osztjuk, akkor az egység pontosan megfeleltethető a két "szegecsfej" közötti távolságnak. A szerkesztés során ahhoz, hogy a kör kerülete 24 egységű legyen, a sugarának elméletileg 3,8197-nek kell lennie (1 az egység). (3. ábra)

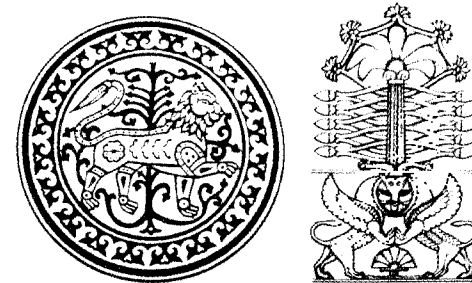
3. ábra: a kerület és a két gyújtópont közötti távolság aránya

A tárgy alapegysége tehát kétséget kizáróan meghatározható annak ismeretében, hogy az égi ekliptika körívét 24 részre osztottuk fel. De ehhez másképp is eljuthatunk: a tárgyon ugyanis pontosan 24 élőlény ábrázolása található. Sőt, felületesen nézve 3-3 élőlény található az egy nyolcadnyi cikkelyben, ugyanígy 1/8-adnyi körívét 3 részre osztva kapunk 24 egységet.

Alakok elemzése az évkörben

Itt kezd érdekessé válni a kép, mert úgy tűnik, az alakok is szerves részei az ekliptika korongjának, azaz funkciójuk is az égi kör rendeltetésének megfelelő. Ugyanis a 24 élőlény nem egyenletesen oszlik el, hanem a cikkelyekben a számuk így alakul ('A' cikkelytől indulva): 2-3-3-3-4-3-3-3. Véleményünk szerint nem feltétlenül az állatövet, hanem az év 1/24-ét jelképezik (amely fél hónapos ciklust jelentene). Az ábrázolt alakok közül többen is iker-természetűek, elrendezésük. Ezek nyilvánvalóan utalnak a kettős Napra, amely általánosítható is: az oroszlán, mint Nap jelkép itt kettőzve szerepel. Ez a tény túlmutat azon a képzeten, hogy a párban álló oroszlánok csupán esztétikai okok miatt lennének így felrajzolva. A két kör elméletünkkel tehát valóságos okot találunk az iker ábrázolásoknak.

A) Azonban van egy oroszlánunk, amely nincs párban ('A' cikkelyben): Itt az életfa jelenik meg. Az életfa az ekliptika korongjának közepét jelenti, így már nagyon könnyen eldönthetjük, mikor láthatunk oroszlánt és életfát így, ebben a konstellációban: csak a téli Napfordulókör, mert a Földről nézve az ellipszis középpontja (az életfa) a valódi Nap (azaz az oroszlán) mögé kerül. Ezért az 'A' cikkely meghatározza az égi évkör kezdetét, mert itt lesz a téli napforduló. Ugyanígy oroszlán ábrázolással találkozhatunk Esztergomban is. Sőt, az esztergomi oroszlánok párban vannak (életfakkal mögöttük). (4. ábra)

4. ábra: Az esztergomi oroszlán és szkíta oroszlánpár

Így az ikerség az 'A' cikkelyben is fennáll, mert az életfás oroszlánoknak párban kell lenniük. Ebből következik, hogy az esztergomi jobbra és balra néző oroszlánok valójában a két Napot jelképezik: az egyik a téli napfordulót, a másik pedig nyári napfordulót.

B) Az iker-alakok helyzete a Földről látható három középpont mozgásrendszerét követi: a 'B' cikkelyben a Janus arcok ellentétes irányban néznek, azaz a két Nap távolodni látszik a téli napforduló után. Érdekes a párhuzam a Janus arcok és a Január szavunk között, itt a megfelelő évszakban is vannak ezek az arcok. Ehhez hasonló a "kéfejú, 'Janus arcú' napsas, mellyel majd minden óvilági műveltségben találkozunk, a múltba és jövőbe néző fejeivel az év fordulóját jelentette." (Jankovics, 1996).

C-D) A 'C' cikkelyben kergeti(?) vagy inkább legyőzi az oroszlán a bikát, amely a bekövetkező helyeserét jelzi előre. Ez az ábrázolás a Mitrász kultusz pontos mása, ahol a Nap hőrosz Mitrász itt oroszlánként jelenik meg. A 'D' cikkely mutatja az egyenlő helyzetet, mint az igazság istennője tartja a két Napot. A tavaszpontban pontosan szemben látjuk e hármas rendszert, ahol a középpontot ezúttal a mérlegként megjelenő szárnyas női alak adja. A napéjegyenlőségi vonal az ekliptikán az égi egyenlítő és az ekliptika síkjának metszésvonala, amely az ellipszis rövidebbik tengelye egyben. A 'D' cikkely egyik oldala ez a tengely. A március 22-e körüli dátum azért fontos, mert ekkor pontosan keleten kel fel a Nap, ilyen módon ellenőrizhető a naptári és a tényleges idő közötti eltérés.

E) A naptári rendszerek közös problémája a szökőnapok, vagy pótnapok elhelyezésének módja itt is megjelenik: a 'E' cikkelyben (ahol az oroszlánok össze-néznek, egymásra feszülnek, azaz a Földről nézve a két Nap közeledik egymáshoz) találunk egy test nélküli kos-fejet, amely a szökőnapokat rejtje magában. E kos teljes változata az 'A' cikkelyben látható, ezért nyilvánvaló az utalás: az évkört csakis a nyári napfordulókör lehet kiigazítani, teljessé tenni. Ennek egyszerű eszköze egy

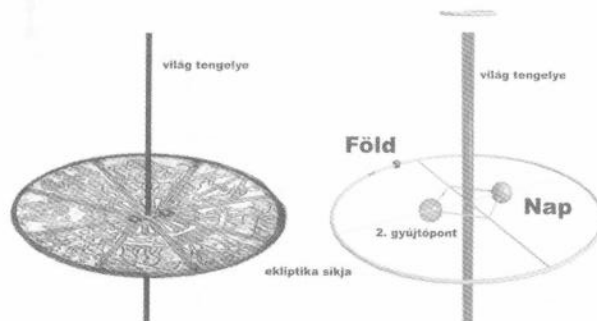
olyan hosszú (Nap!) ünnep beiktatása, hogy a nyári napfordulóig kitöltse a plusz időt. Ezért a kos-
fej a változó hosszúságú, a rendestől eltérő időszak jele. Ebben a cikkelyben a kos-fej a 3 teljes
alakkal együtt jelenik meg. A nyári napfordulás ünnepség elképzelésében a nyári napfordulóhoz
köthető ünnepségek adhatnak támpontot, például a csiksomlyói napfelkeltenézés, valamint a
pünkösöd és a hozzá vezető események.

F) Az évkör másik fele az 'F' cikkellyel kezdődik, itt is iker-ábrázolás található: oroszlán testű,
szárnyas emberek. Mint a kerubok, a kaput őrzik, amely ekkor nyílik ki, mármint a nyári napforduló
után: a 3 pont szétválik, a két szélső lesz az ör, közte nem látszik semmi, hiszen még éppen be van
zárv a (örök kezei összeérnek). Ugyanezt a pillanatot rögzíti egy vele egykorú (i. e. 7. sz.) szkíta
ábrázolás (Jelképtár, 2004), ahol a két oroszlánnak egy feje van, amelyből kinő az életfa. (3. ábra)
Ez tökéletesen bemutatja a 3 pont együttállását, valamint mutatja a két oroszlán ör-funkcióját is,
mert a kapu a nyári napforduló után szükségszerűen kinyílik. Az 'A' és 'B' cikkelyekben
megtaláljuk az életfát (a téli napforduló mindkét oldalán), azonban az 'E' és 'F' cikkelyekben nem
látjuk az életfát (itt a nyári napforduló két oldalán). Ez a párosítás indokot ad arra nézve, miért nem
látható az örök között az életfa.

G-H) A következő 'G' mezőben ismét különleges elrendezést látunk, itt sincs iker (mint az 'A'
cikkelyben), ugyanakkor a sólyom kitüntetett állat: ez az egyetlen madár az egész korongon. A
sólyom, hasonlóan az életfához, a középpontot jelöli (a turul madár szintén a forgó ekliptika
jelképe). Azért érdekes ez a kép, mert sem a Nap, sem a tükörképe nincs jelen az állatokban, hanem
csak a rendszer középpontja, a sólyom képében. Az őszi napéjegyenlőségénél tehát a középpont
kerül hangsúlyozásra, amely a két Nap között található, ekkor látszik egymástól legtávolabb az
ellipszis két gyújtópontja. A 'H' mezőbe lépve ismét szorul a rés a két Nap között, itt két ember
fojtogat egy szárnyas állatot: ő bizony a középpont. Szó szoros értelmében fojtogató ez a helyzet.
Míg az 'E' cikkelyben egymással küzd a két Nap-jelkép, egyre jobban szorulnak egymáshoz, itt
viszont a középponti állatot szorongatják. Ugyanaz a jelenség kétféleképpen ábrázolva. Az őszi
napéjegyenlőség után hamarosan ismét összezárul a 3 középpont. S ezzel eljutottunk ismét az 'A'
cikkelyhez, amely ezt a fedést (Nap és középpont) megjeleníti.

Funkcióelemzés

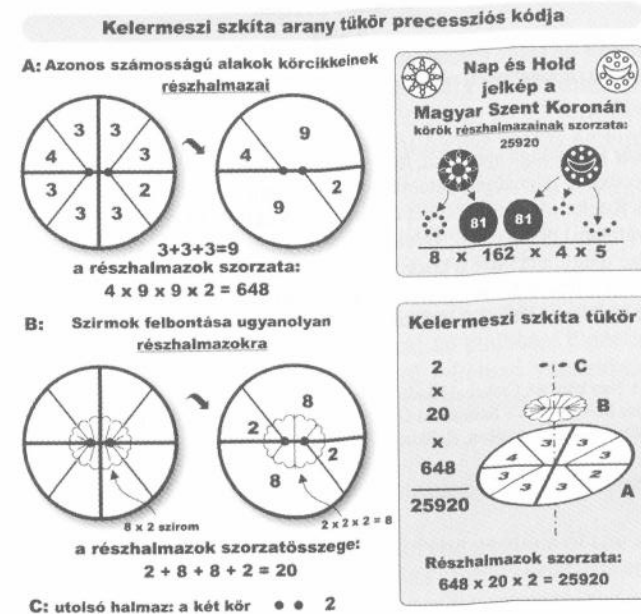
Az ekliptika korongja egy tükör hátoldalán van. A tükör funkciójában is utal arra, hogy a Napot
tükrözni kell: ha a fény a tükör felületére esik, akkor megduplázza a környezet tárgyait, azaz a
kettősség illúzióját hozza létre. Pontosan ezért lesz két Napunk, mert a valódi Nap tükörképe is
ábrázolva lett. A tükör hátoldala tehát a fényt adó Napot és annak az ellipszis középpontjára vetített
tükröképét, a második Napot is tartalmazza. Ha a tanár az ekliptika korongját bemutatja, akkor a
tükör segítségével el is tudja magyarázni hallgatóinak a kettős Nap természetét, s be tudja
bizonyítani, miért van két Napunk, mégha csak egyet látunk belőle. A tükör ilyen módon tehát
kiválóan alkalmas oktatási segédeszközként, ezért vélhetően nem "fésűlködőtükörrel" van szó,
hanem tudományos segédeszközzel. (5. ábra)

5. ábra: a kelemeszi szkíta korong világmodellje és a földpálya modellje

Számtani elemzés – a precessziós szám jelenléte

A tükör hátoldala az ekliptika síkját jelképezi, a két középpont méretarányos rajza az
ellipszisrendszer modellezi. Ellenőrizzük, vajon ismerhették-e a precessziós kódot? A precessziós
számot nehéz véletlenül előállítani, hiszen ez a szám a 25920, amelyet nagy világvégnek is
neveznek. Ennyi idő alatt tesz egy kört a Föld tengelye az ég abroszán. Ennek a világvégnek az 1/12-
ed része adja a világhónapot, melyet a zodiákus csillagjegyeivel azonosítanak. A Föld tengelyének
elfordulásával a földpálya korongja is fordul, azaz a modellként elkészített kelemeszi tükör egy
teljes fordulatot tenne meg középpontja körül egy világvégnyi idő alatt.
A megoldáshoz vezető út ugyanaz, mint a Szent Korona Nap és Hold jelképei esetén: képezzünk
rész-halmazokat! (6. ábra)

6. ábra: Szent Korona és a kelemeszi szkíta korong precessziós számának előállítása halmazképzés segítségével

Az azonos számosságú alakokat tartalmazó körccikkeket vonjuk össze, így megkapjuk az első
számsorunkat: a 3 db 3 alakot tartalmazó körccikk együtt 9 alakot tartalmaz. Ez kétszer jön létre, az
eltérő alakszámú körccikk külön, önállóan képviselnek egy egy számot (4, 2). E rész-halmazok
szorzata: $4 \times 9 \times 9 \times 2 = 648$. Az eltérő körccikk ('A' és 'E' körccikk) meghatározzák a felosztás
módját, s a következő lépésben ezen nem változtatunk.

Az ellipszis alakú, 8×2 szirmot kiadó középső motívumnál ugyanezt a felosztás 3 db 2-ös szirmot
ad a 3 darabos alakok körccikkelyeiben. Ezt most szorzatként használjuk fel, majd összeadjuk őket:
 $2 \times 2 \times 2 = 8$. Ebből kettő halmaz van, amely kiegészül a szintén két darab kettős szirmossal: $8 + 8 + 2 + 2 = 20$. Már csak egy szám hiányzik: a 2. Ez elég nyilvánvalóan a két kört kiadó kettős középpont
száma. A kelemeszi szkíta tükör teljes motívumkészlete 3 rétegből áll össze, a fenti számításnál
minden formát egyszer használtunk fel. Azonban a kimaradó vonalak is érdekes képet mutatnak:
ugyanis eltérő alakzatokkal ugyan, de 12 részre osztják fel a kört, amellyel utalhatnak a 12 hónapra
is. (7. ábra)

A tükör vonalai
12 részre osztják
a kört

7. ábra: a kelemeszi tükör vonalhálója 12 részre osztja a kör területét.

Összefoglalás

A kelemeszi tükör fontossága abban áll, hogy készítői, megrendelői pontosan ismerték az ég szerkezetét, a precesszió jelenségét, valamint a Nap átmérőjének és a két gyújtópont közti távolság arányát Johannes Kepler ideje előtt bő két évezreddel. A kétféle matematikai megközelítés (geometriai és számtani) pedig ennek véletlenszerű megjelenését zárja ki, valamint az ábrázolt alakok viselkedése megfeleltethető a középpontok pozícióváltozásával, ahogy az évkör adott pontjából látnánk. Az alakok tehát egy elvont fizikai képzetet ábrázolnak, hiszen a három középpontból csak a Napot láthatjuk valóságosan.

Képjegyzék:

Jankovics Marcell: A Nap könyve, Csokonai Kiadó, 1996.

Hoppál M.–Jankovics M.–Nagy A.–Szemadám Gy.: Jelképtár, Helikon Kiadó, 2004.

I.B. Brasinszkij: Szkita kincsek nyomában, Helikon, 1985.

Bérczi Szaniszló

Szimmetriajegyek az ókori és középkori eurázsiai díszítőművészetekben

A sztyeppe-öv népeinek ókori és középkori művészete sajátos hagyományt képvisel, melynek jellegzetes vonásai nemcsak a máig jól feldolgozott motívumkincsre, pl. állatművészetre, hanem az ismétlődéses ornamentális mintázatok matematikájára is kiterjed. A szerző több, mint 25 éve gyűjti az eurázsiai művészetek alkotásaiból, a matematikai szempontból is érdekes díszítőminta szerkezeteket s ezeket feldolgozva érdekes kép bontakozott ki e népek rejtetten is megmutató geometriai ismereteiről. A honfoglaló magyarok Kárpát-medencei díszítőművészetétől indulva ma ez a munka kiterjed Nyugat-Eurázsia népeinek anyagára, Észak-, Közép- és Belső-Ázsia, valamint Kína és Japán díszítőművészetére. Az eurázsiai díszítőművészet matematikai kutatásának egyes területekről gyűjtött ókori és középkori anyagát 20 kiállítási füzetbe rendeztem, melyek egy-egy nagy művészeti kör anyagából jellemző válogatást, és néhány matematikai szempontból érdekes mintázatot mutatnak be.

Symmetry in the Medieval and Ancient Ornamental Arts in Eurasia.

The Medieval and Ancient ornamental arts of the peoples of the steppe belt in Eurasia represents a peculiar tradition which has characteristic features not only in motifs (like as animal style) but extends to the mathematical repeated patterns of these works. The author collects the patterns and structures interesting from mathematical aspects from these artifacts and patterns of Eurasian arts, since more the a quarter century. Analyses of this material of patterns an interesting picture arises about the hidden knowledge of these people about geometrical structures. Starting from the ornamental art of the conquering Hungarians in the Carpathian Basin this work recently extends to Western Eurasia, Northern-, Central- and Inner-Eurasia, China, and Japan. The analysed drawing heritage has been collected and published in 20 booklets which exhibit art heritage of various regional cultures and several patterns interesting from mathematical aspects.

Bérczi Szaniszló, a földtudomány (planetológia) kandidátusa, egyetemi doktor (matematika, technikai rendszerek), fizikus-csillagász, egyetemi docens az ELTE TTK Fizikai Intézet, Anyagfizika Tanszékén (címe: 1117 Budapest, Pázmány Péter sétány 1/a, tel: 372-2986). az MTA köztestületi tagja, az MTA Geonómiai Tudományos Bizottságának, valamint az MTA Csillagászati és Űrfizikai Bizottságának tagja, a Meteoritikai és Planetológiai Albizottság elnöke.

Az előadásával összefüggő fontosabb öt publikáció felsorolása:

Bérczi Sz. (1986): Escherian and Non-Escherian Developments of New Frieze Types in Hanti and Old Hungarian Communal Art. in: *M. C. Escher: Art and Science* (szerk. H. S. M. Coxeter et al.) 349-358.old. North-Holland, Amsterdam (ISBN 0 444 70011 0)

Bérczi Sz. (1987): Szimmetriajegyek a honfoglaláskori palmettás és az avarkori griffes-indás díszítőművészetben. *Cumania*. 10. (Bács-Kiskun Megyei Múzeumi Évkönyv), 9-60. old. (ISSN 0133 6088)

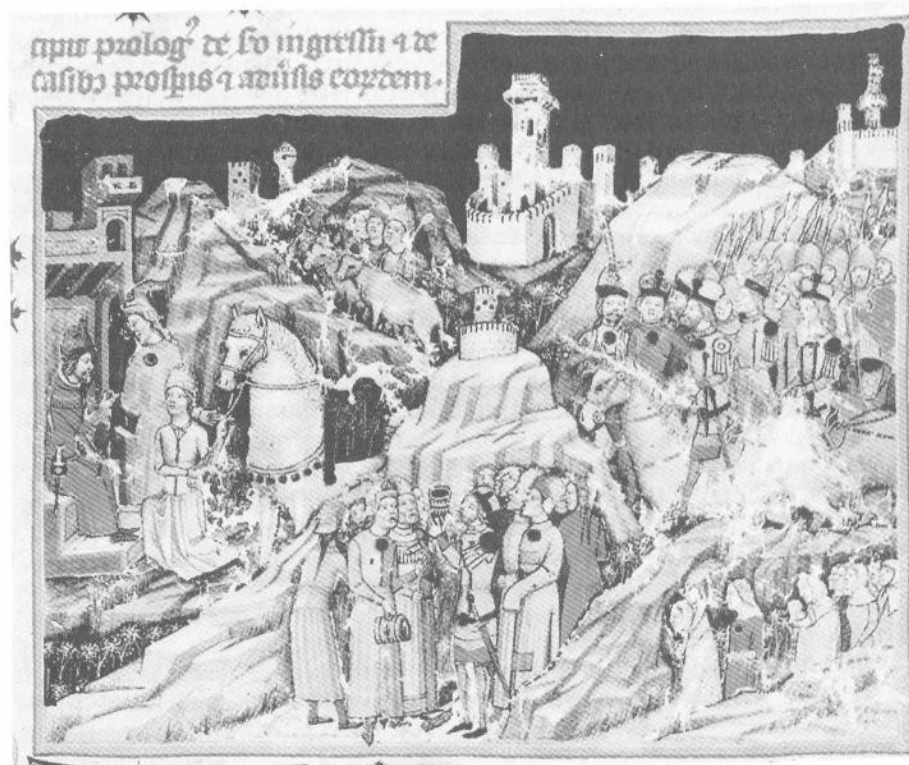
Bérczi Sz. (1989): Symmetry and Technology in Ornamental Art of Old Hungarians and Avar-Onogurians from the Archaeological Finds of the Carpathian Basin, Seventh to Tenth Century A.D. (in: *Symmetry 2.Ed .I. Hargittai, Computers Math. Applic. CAMWA*) 17. No. 4-6. pp. 715-730. Pergamon Press, Oxford (ISSN 0097 4943)

Bérczi Sz. (2000): Katachi U Symmetry in the Ornamental Art of the Last Thousands Years of Eurasia. *FORMA*, 15/1. 11-28. Tokyo (ISSN 0911-6036)

Bérczi Sz. (2004): The Role of Curie Principle in Understanding Composite Plane Symmetry Patterns: New Ethnomathematic Relations in Ancient Eurasian Ornamental Arts from Archaeologic Finds of the Period 1. M. B. C. and 1. M. A. D. *FORMA*, 19/3. pp. 265-277. Tokyo (ISSN 0911-6036)

Dr. Lánszki Imre

Ős-Buda Hol volt, hová lett a honfoglaló Árpád vára és földi nyughelye?

FEHÉRVÁR - FEHÉR FOLT ALAPÍTVÁNY

„Minden ember annyit ér, amennyit a köz javára tesz.”
(Baross Gábor)

2005. márciusában tíz alapító tag hozta létre a fent nevezett alapítványt Dr. Lánszki Imre ökológus kuratóriumi elnök irányításával **ŐS-BUDA** kutatásának támogatására.

A neves természettudós amatőr történészként és régészként természettudományi szemléleten és tapasztalaton alapuló, szakirodalmi adatokkal alátámasztott, igen sok szakemberrel történt helyszíni bejárás, megbeszélés alapján öt éve folytatja kutatómunkáját, és készíti elő a régészeti feltárást.

Mivel e téma a hivatalos koncepcióba nem illik be, a feltárást állami finanszírozáshoz nem jutott. Így annak elindítására hoztuk létre az Alapítványt, melynek számlájára magánszemélyek befizetéséből gyűlik a pénz.

Az évek során az érdeklődők újságcikkekből, rádió és televízió riportokból szerezhettek információkat, s a nagy érdeklődés számtalan előadásra kötelezte a kutatót.

Munkánkat számos képzett történész, régész, térképész, geológus és számtalan lelkes érdeklődő kíséri figyelemmel, támogatja apró, de néha igen jelentős adalékokkal.

Kérjük, hogy anyagi lehetőségének függvényében segítse elő, hogy nemzeti történelmünk hiányzó láncszemei által képződött fehér foltok, így őstörténetünk kutatása kikerülhetetlenül hivatalos programmá válhasson, s az arra érdemes helyeken méltó módon nemzeti emlékhelyet hozhassunk létre.

Fehérvár – Fehér Folt Alapítvány
e-mail: agensus@t-online.hu
számlaszám: 10700024-42105208-51100005

Budakalász, 2006. február

Az Alapítvány Kuratóriuma

Hol volt, hová lett Ős-Buda?

„... megengedhető-e az amatőr kutatóknak a magyar történelem vizsgálata?” teszi fel a kérdést Bakay Kornél professzor, aki mintegy tíz esztendeje megírt, de csak a második ezredfordulón megjelent „Az Árpádok országa” című sokadik, de talán egyik legjelentősebb könyvében utal arra, hogyan kell viszonyulni a régészeti, történettudományi területhez csapódó, sokak által lekezelt, gyakorta kiközösített emberekhez.

Így folytatja:

„A leghatározottabb igennel kell válaszolnunk. Am ahhoz, hogy valóban az elérhető legnagyobb mértékben megalapozott legyen a feltevésünk, együtt kell dolgoznia a kiképzett régésznek, a források nyelvét valóban jól értő történésznek, a lelőhelyet kiválóan ismerő természetjárónak és a geológusnak. Ne csupán hazafiúi lelkesedés vagy csupán szereplési vágy hozzon létre kiadványokat és előadásokat.” „De a mindent tagadás sem jó vezető a historiában. Érdemesebb és hasznosabb az elődök által felismert és összegyűjtött adatokat nagyon is megbecsülni és felhasználni.”

Egyik természetjáró utam során a Nagy-Kevély keleti oldalának előterében húzódó „nevesincs” hegyen- mely 276 méteren van a tenger szintje felett – a helyben kitermelt és alakított kövek mellett emberi kéz által formált, más geológiai szerkezetű, más földrajzi környezetből odakerült, a természetestől lényegesen eltérő alakzatokat találtam.

Víznyerő hely a hegytetőn, tiszta vízzel az aszályos időszak után? Mi lehetett itt?

Nem lehetett egyszerű kőbánya, hisz összerakott, épített formák, faragott kövek tűntek elő, a feketefenyővel betelepített hegyoldalban és hegytetőn, a bozóttal benőtt lejtőkön külső és belső falak, utak, belső terek és földalatti járatok mutatkoztak.

Az első felismerések után rögzített alaprajz megfelelőjét néhány hét múlva a FÖMI 1992-ben 3200 méter magasságból készített légi felvételén viszontláthatam. Az ökológus által észlelt forma így visszaigazolódott. S az infravörös képen föltűnik még több, keresésre, kutatásra érdemes alakzat is.

Időközben az is kiderült számomra, hogy az iskolában részletek nélkül tanult „székesfehérvári” királysírok, és maga a vár-téma nem mindenki számára elfogadott és kielégítő, épp ezért igen sok hivatásos és amatőr kutató kereste és keresi Ős-Buda várát, Árpád és Attila sírját, s egyéb, a magyarság honfoglalás-kori, s az azt követő négyszáz éves időszak hiányosan ismert tárgyi emlékeit, történéseit.

Több ezzel foglalkozó könyv és magyarázat, elemzés került a kezembe, s a kép kezdett egyre árnyaltabbá válni.

Történetírásunk kevés fennmaradt és még kevesebb hozzáférhető emléke alapján a vitatott tételek közt is elfogadott:

- A hunok Kárpát-medencei léte, Attila kivételes nagy uralkodói személyisége, udvartartása.
- A IX. századi Árpád vezette honfoglalás, egy igen életerős nép megtelepedése, mely egy évszázad alatt jelentős államalakulatot tudott létrehozni.

A nem elhanyagolható létszámú, erejű, akaratú, tudású és tekintélyű, hierarchikusan szervezett nép jelenléte feltételezi -Attila esetében külföldi krónikások írásai is igazolják- a mind méretben, mind jelentőségben nagyléptékű, településszerkezeti és hadászati átgondoltságban praktikus uralkodói központok létét, melyet természetszerűen övez a település, ill. a szakrális létesítmények sokasága.

A mai Buda várát IV. Béla a tatárjárás után, 1247-ben kezdte építtetni és 1256-ban lakta be. Közismertek ugyan azok a hivatalos „tények”, melyek a mai Székesfehérváron vélik felismerni Alba Regale-t, az ősi Budát, de legalább ekkora az irodalma a kételkedéseknek, ill. az ellentmondó bizonyításoknak.

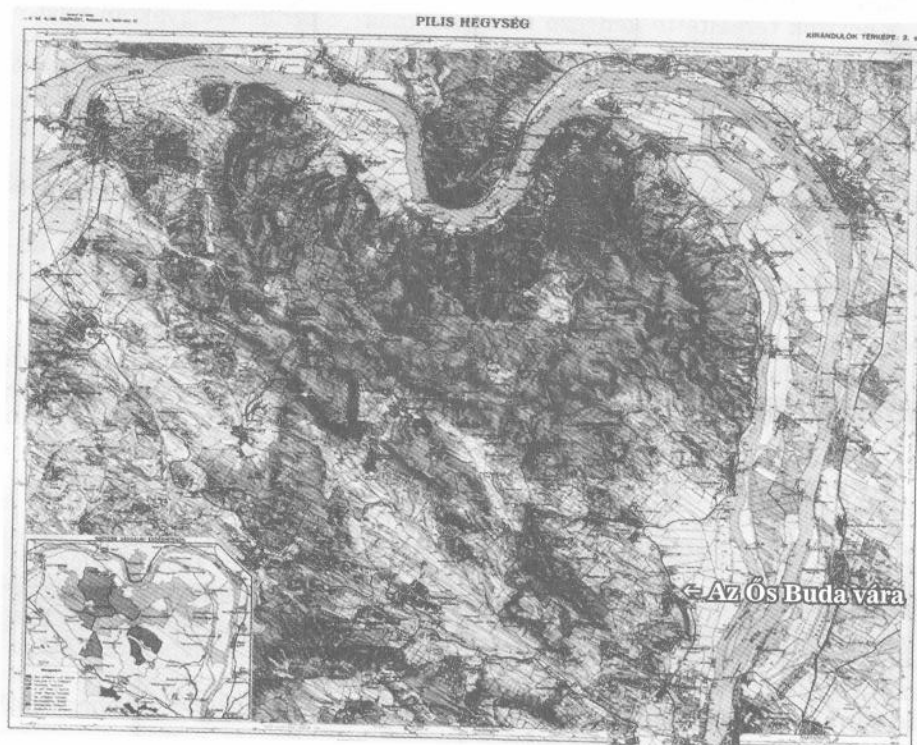
A történetírók (Anonymus, Kézai Simon, Káldi Márk, Rogerius, , Bonfini ...) pontatlanságának, az 1600-as és 1700-as évekből fennmaradt metszetek, katonai vázrajzok torzításának tudható-e be, ha valami nem azonosítható a mai Székesfehérváron?

Sorsrendelte bizonyíték-kereséseim alapján **azt állítom**, hogy krónikásaink Ós-Budavárra vonatkozó szavai hitelesek, **beazonosíthatóak**, a fennmaradt metszeteket jó térszemlélettel, helyismerettel és térinformatikai modellezésekkel pontosan értelmezni lehet az általam megjelölt helyre, **vár - kolostor, templom, - királyi fürdő - település - temetkezési hely --együttesre.**

Alba Regale, Alba Ecclesia - kiemelkedő szerepű helye a Pilisben fellelt sok egyéb korabeli vár, erőd, kolostor rendszernek, hisz a magyar államiség első világi központja volt. A Pilis szakrális valóságában már nem sokan kételkednek. A „Pilis-hívó” kutatók mindegyike (a teljesség igénye nélkül: Thaly Kálmán, Noszlopi Németh Péter, Sashegyi Sándor, Gyórfy György, Vértessy György, Bradák Károly, Pap Gábor, Géczy Gábor, Varga Tibor, Szőrényi Levente, Deák Csaba, Molnár V. József, Mihálka István ...) igen sok továbbgondolásra alkalmas részlettel járult hozzá a közös múlt feltérképezéséhez. Sok- sok igazolódott igazságdarab telíti a mozaikképet.

De amíg nincs meg minden kétséget kizáróan a honfoglaló, honalapító vezérek lakhelye, földi nyugvóhelye, addig kötelességünk a kutatás.

Az alaposan körüljárt, előkészített téma helyszíni régészeti feltárássra vár.

Vár

A történeti leírások mindegyike azonosan idézi azt, hogy Árpád Attila várába rendezkedett be. Anonymus leírása így szól: „A révet ahol az átkelést végrehajtották, Magyar-révnek nevezték el (Békásmegyér), azért, mert a hét fejedelmi személy, akit hétmagyarnak mondtak, ott hajózott át a Dunán. Mikor odaát voltak, tábort ütöttek a felhévizekig.” „Másnap pedig Árpád vezér meg minden főembere, minden vitézével együtt, bevonult Attila király városába. Ott látták a királyi palotákat -egyeseket földig romban, másokat nem-, és fölötte csodálták mindazt a kőépületeket.”

Fontos tudni, hogy hévizek e területen csak Százhalomtól eddig a helyig (Budakalász) fakadtak. Ettől északabbra csak melegvíz források vannak! Mindezt a forrásvízi mészkő fellelési lehetőségei bizonyítják. Az Ós-Budavár alatt ma is üzemel az a forrásvízi mészkő bánya, melytől északra az infra felvételek segítségével azonosítható, hogy hol volt az évszázadok alatt működő királyi fürdő, de az Alba Ecclesia, azaz Fehéregyháza alapjai is.

A víznek településszervező tulajdonságát, a hévizek természeti áldását vették igénybe elődeink.

A hévizek teremtette kedvező feltételek miatt e területért gyakran folyt a harc.

Ha el is tekintünk a sok tízezer évre visszanyúló feltételezésektől, említést érdemel, hogy a Krisztus előtt 1100-ban Trójából ideérkező 28000 ember Sicambria néven városállamot alapított itt. Ezen frankok Kr. e. 864-ben a germánok elől menekülve a Szajna mellé húzódva megalapították a mai Párizst.

A rómaiak pannóniai létének már jóval több feltárt emléke van (Heraclia). A Dunakanyar vonulatában igen sok védvonali erődöt (limes) építettek ki, melyek Sicambria területén lévő egyikét továbbépítve alakította ki Attila a maga udvartartását. Az irodalmi adatok összegzése alapján tudjuk, hogy vára nem erőd jellegű, hanem kőalapokra épült faszerkezetes, szakrális, északi típusú vár volt, melyben a hun király 15 évig regnált.

A honfoglaló magyarok Árpád fejedelem vezetésével tudatosan keresték a hun király várát.

A Szvatopluk szláv fejedelemmel a mai Káposztásmegyer magasságában megvívott győztes csata után vonultak be Attila korábbi királyi székhelyére.

Árpád halála után hogy ki birtokolta a várat, nincs irodalmi adatunk. De bizonyos, hogy István lakta e várat, vadászott e környéken. Az is biztos, hogy a bolgárok elleni győzedelmes hadjárata után 1018-ban itt alapította meg az első kolostort a vár alatti nagymezőn, a fensíkon, és ugyanakkor kezdett felépíteni egy, még az életében Nagyboldogasszonynak felszentelt templomot!

Az Árpád-házi királyok mindegyike itt regnált egészen IV. Béla idejéig, aki itt vette hírért a tatárjárásnak 1241-ben. Anonymus szerint III. Béla király Fehérvárról lóháton egyetlen nap alatt járta be az Esztergom – Visegrád és vissza Fehérvárra háromszöget. Ez a mintegy 50-60 km távolság csak erről a Fehérvárról volt teljesíthető.

Bizonyos, hogy a Bánk bán történései - II. András király idejében - is e helyhez köthetők.

1256 után hol királyi, hol egyházi birtok volt, de már nem királyi országló központként működött.

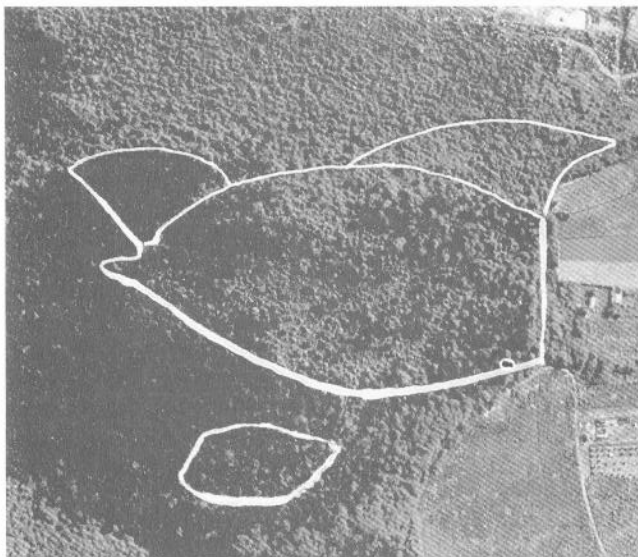
A tizenöt éves háború (XVI-XVII. sz. fordulója) alatt a keresztes seregek két évre visszafoglalták a várat és környékét, de a törökök 1603-ban újra birtokba vették. A két év alatt az osztrák, olasz, német és francia hadtest porig rombolta azt. Kifosztották a királysírokat, lerombolták a Mátyás által felújított Nagyboldogasszonynak szentelt templomot, mely még jól látható a korabeli, eredeti 1566-ban és az 1601-ben készült metszeteken is.

A törökök az 1620-as években ugyanezen a helyen kezdtek egy török stílusú vár felépítéséhez, melyet 30 év alatt fejeztek be.

Az utolsó stációt az 1685-ben készült metszet mutatja be, melynek alapjai csak a felszín alatt rajzolódhatnak ki.

[LA VERO] DISEGNO DELLA CITTA' DI ALBAREGALE IN ONGARIA

Fejedelmi sírok

Attila az utolsó nyugati hadjáratból visszatérve az akkori szokás szerint újabb feleséget választott a szépséges Mikholt, azaz Ildikó személyében. A nász alatt Attila orrvérzésben meghalt, s a korabeli leírások szerint a vár alatti mezőn ravatalozták fel, tartották meg a tort. Jordanes és Priskos rétor elmondása alapján még aznap az éj leple alatt a közelben, titkos helyen temették el. A két leírás összegzése szerint a beavatott gyászkiéret bement a halmok alá, melyet Csaba királyfi egy hatalmas kőtömbbel bezárt. Ezek után a szolgákat lenyilagták, s a helyet vízzel árasztották el. A tiszai temetés későbbi korok irodalmi alkotásaiban tűnik csak fel. Az arany, ezüst, vas koporsóról szó sincs, de megjegyzem: a vélt temetkezési hely földrajzi nevezéktana körül ott van az Aranylyuk-barlang, az Ezüst-hegy és magát a vélt szakrális helyet, mely alig több mint egy kilométer távolságban van az említett nagymezőről vas-lápának nevezi a helyi lakosság. Okkal, hisz a szikla oldalában van egy nagyobb koncentráltaságú vasat tartalmazó kőtömb.

Vannak leírások, melyek szerint a tárnoki csatában elesett hun kapitányokat (Keve, Béla, Kadocsa, Réva) ősi hun szokás szerint titokban a „halmok alá” temették el.

A pozsonyi csata után „...az Úr megtestesülésének kilencszázhetedik esztendejében Árpád vezér is elköltözött ebből a világból.”-írja Anonymus. „Tiszteséggel temették őt el egy kis folyónak a forrása felett, amely kőmederben folyik alá Attila király városába. Egyszersmind ott a magyarok megtérése után a Boldogságos Szűz Mária tiszteletére egyház épült, amelyet fejrnek hívnak.”

Ebben a vélt kőbányában feltárára vár az a föld alatti piramis, mely vélhetően a hun kapitányok és Attila sírját rejt, a X. század elején pedig Árpád fejedelemnek adott földi nyughelyet.

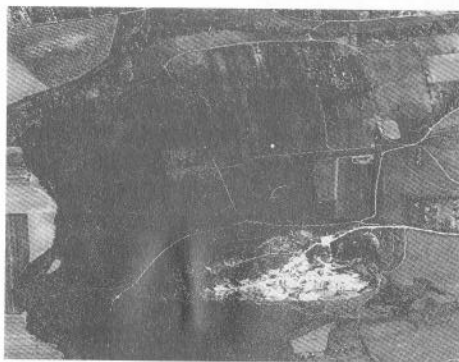
Város

A légi felvételek elemzése és a helyszíni bejárások alapján nagy pontossággal rögzíthető a királyi fürdő, mely bizonyára kultikus hely, de környezetében több olyan objektum föld alatti alapja kimutatható, melyeknek a kiszolgálásban lehetett szerepe. A fürdő fölött egy korabeli víztározó eliszapolódott maradványai vélelmezhetőek, melyek szintén feltárára érdemesek.

Zsigmond király idejéből fennmaradt jegyzetek szerint a korabeli város lerombolt állapotban volt ugyan, de az Alba Ecclesia alatti patak mentén 15 vízimalom működött mintegy 800-1000 méteres szakaszon. Budakalász határában a Barát patak említett részét most is Malomtag néven nevezi a térkép. Ez két dolgot jelent: először is – volt sok víz, a hévizek miatt télen-nyáron egyaránt működtek a malmok, másodsor pedig sok embert feltételez, hisz 15 vízimalom több tízezer ember élelmezésének biztosítása hívhatott létre. Ezen malmok ebben az időszakban az eredeti Óbudán élő apácák kezelésében voltak.

Pontosítanunk kell, hogy a mai, nevezéktana szerinti Óbudát a XIII. században, az eredeti helytől 8-10 km-rel délebbre Aquincum alá építették fel.

Mátyás király levelezései között található az az 1483-ban a pápához írt levél, melyben az általam tárgyalt területre kolostor-felújítási kérelmet fogalmaz meg. A pápai áldás hosszú huzavona után megszületett. A légi felvétel Európa akkori legnagyobb kolostorának alapjait mutatja, melyben pálos rendiek éltek (80 szerzetes) és szolgáltak. A felvétel több kisebb, nagyobb épület alapjait is kirajzolja, köztük egy 17 méter hosszú kápolnáét is.

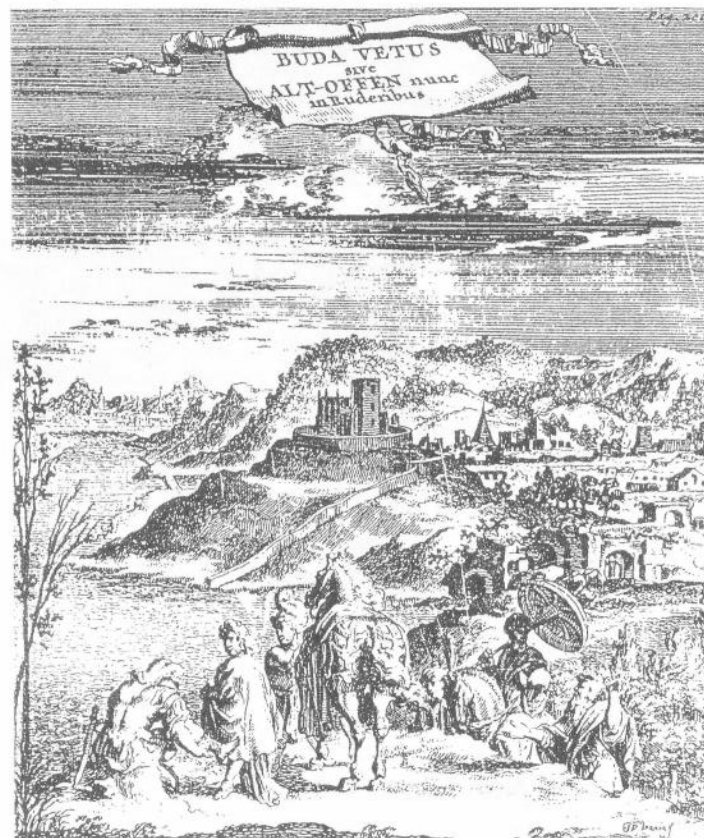
Királynék vára

„Minden nemzet, mely elmúlt kora emlékezetét semmivé teszi, vagy semmivé lenni hagyja, saját nemzeti életét gyilkolja meg.”
(Kölcsey Ferenc)

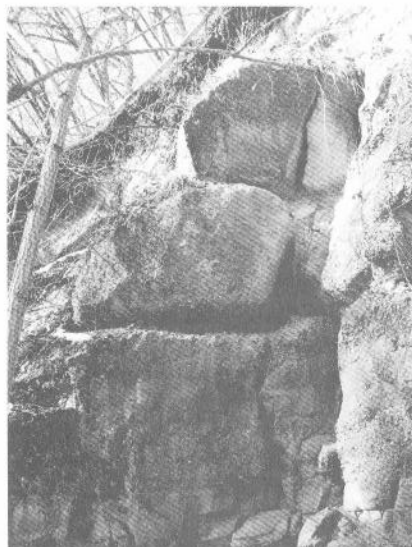
A XIV. századtól jegyzik annak az épületegyüttesnek a létét, mely Kálti Márk krónikájában is szerepel, s ami Szörényi Levente e témában jegyzett könyvének címlapján is látható. E várat én az Ós-Budavártól keletre, a Duna szabályozatlan a mai Pomázi út vonalán kanyargó partján álló királynéi várnak azonosítom.

Maga Mátyás király IV. Sixtus pápához írt leveleiben értekezik a Duna partján Beatrix királynőnek felújított palotáról, mely az előzőekben említett Nagyboldogasszony templomtól és a pálos kolostortól alig több mint egy mér-föld távolságra állt.

Bonfini leírása szerint Mátyás Visegrádról Budára (mai Budavár) jövet itt ki tudott kötni, s időzni néhány napot.

A Habsburg idők magyartalanítási törekvései megtették a hatásukat. Mára már kő kövön alig maradt, de a hely mesél, a titok feltárul, csak okosan és óvatosan, alázattal kell megkérdezni.

*Kié e hon, ha nem miénk?
Ha érte mindent megtevénk,
Ha tiszta kézzel áldozánk
S lettünk, mi eddig nem valánk:
Nincs hatalom,
Mely visszanyom.
És még neked virulnod kell, oh hon,
Mert Isten, ember virraszt pártodon.*
(Vörösmarty Mihály)

A Fehérvár - Fehér Folt Alapítvány kuratóriumának nevében:

Dr. Lánszki Imre